

Portada

Inici

Neolític

Cronologia

Història excavacions

Jaciments

EL NEOLÍTIC MITJÀ A SANT QUIRZE DEL VALLES

El jaciment neolític de Bòbila Madurell

entrar

Bòbila Madurell. Fossa 30. Maig 1946. RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.

Portada

Inici

Neolític

Cronologia

Història excavacions

Jaciments

Com era aquest paisatge
fa 6.000 anys?

Parc de les Morisques

Qui és la dona darrere
aquesta estatua?

QUANTES HISTÒRIES POT AMAGAR UN SOL LLOC?

Una fàbrica d'extracció d'argila
del segle XX i la Prehistòria...
Què tenen en comú?

Vista aèria de la Bòbila Madurell. Imatge cedida pel GIHSQ.

Inici

Neolític

Cronologia

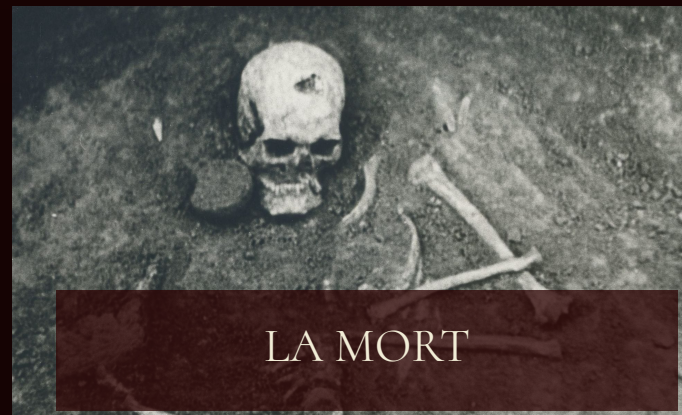
Història excavacions

Jaciments

Persones

INICI

Portada

Inici

Neolític

Cronologia

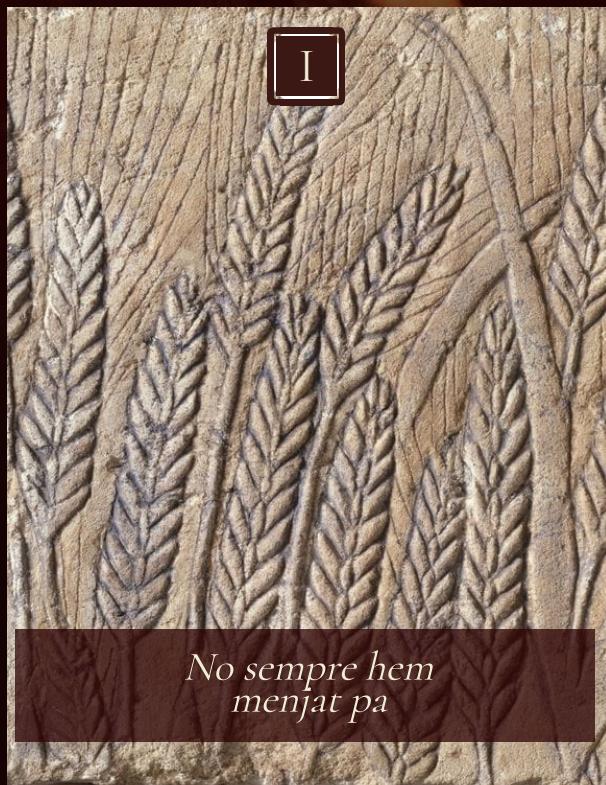
Història excavacions

Jaciments

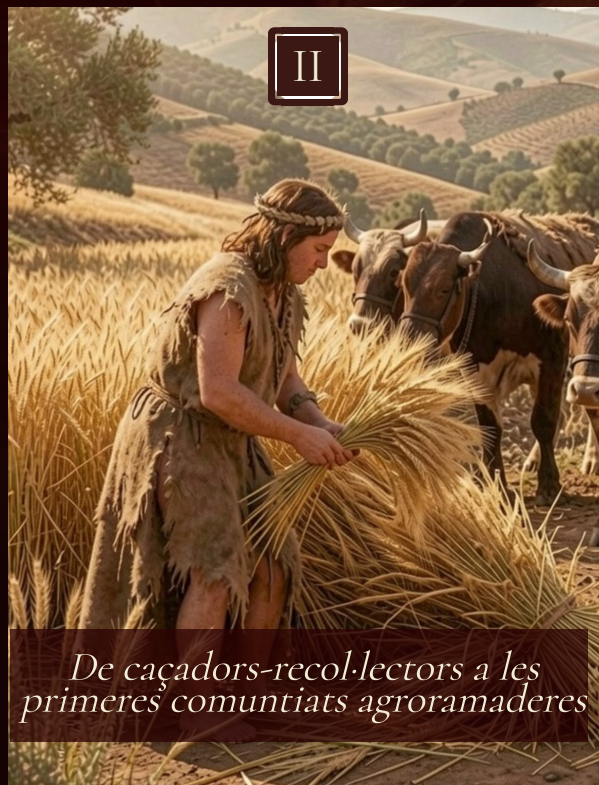
EL NEOLÍTIC

I

*No sempre hem
menjat pa*

II

*De caçadors-recol·lectors a les
primeres comunitats agroramaderes*

III

*La cultura dels
sepulcres de fossa*

[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)[Persones](#)[Vida](#)

NO SEMPRE HEM MENJAT PA

El **pa** i els **cereals** no sempre han format part de la nostra dieta.

Fa uns **10.000 anys**, a diferents llocs del món, de manera més o menys simultània i independent, l'ésser humà comença un complex procés de **domesticació de les plantes** que suposarà l'inici de l'**agricultura**.

Una de les zones més rellevants on es va produir aquest procés fou el Pròxim Orient, de la mà dels grups que habitaven la regió del **Creixent Fèrtil**.

Mapa del Creixent Fèrtil

El Creixent Fèrtil, situat entre les valls dels rius Tigris, Eufrates i Jordà, estava conformat per un conjunt de territoris que presentaven unes condicions ambientals especialment favorables per l'aparició i el desenvolupament de l'agricultura.

Aquest **procés de domesticació** de plantes inclou:

- El condicionament del sòl,
- L'eliminació de males herbes,
- La selecció dels grans de major mida.

Tot ell culmina amb un conjunt de **modificacions genètiques** dels vegetals cultivats que permeten a les primeres societats neolítiques disposar d'un **aprovisionament superior d'aliments** i exercir un **control més gran sobre la seva dieta**.

Blat, ordi, lleties, pèsols, lli, erb o veça amarga i cigrons:
els primers conreus de la humanitat

La introducció de l'agricultura va desencadenar tot un conjunt de canvis econòmics i socials que van marcar un **punt d'inflexió** en la història de la humanitat. Es van originar:

- Noves **formes d'assentament sedentàries**,
- L'aparició de noves formes de **pràctiques funeràries individuals**,
- Nous coneixements tècnics, com ara el **poliment de la pedra** o la confecció de **ceràmica**.

Sovint s'ha referit amb el terme **Revolució neolítica** a tot aquest conjunt de canvis que han marcat l'inici d'un nou període prehistòric de gran rellevància cultural: el **Neolític**.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

DELS CAÇADORS-RECOL·LECTORS A LES PRIMERES COMUNITATS AGRORAMADERES

A Catalunya, abans que arribessin les primeres societats neolítiques d'agricultors i ramaders, el territori l'ocupaven grups mesolítics de **caçadors i recol·lectors**.

Tanmateix, **fa uns 8500 anys**, les evidències d'aquests grups **desapareixen** de gran part de la regió per causes encara no del tot certes. Si bé el fenomen coincideix amb un episodi climàtic fred que hi pogué intervenir, sembla que aquest no en fou el factor determinant.

Amb aquest despoblament, va iniciar un **hiatus** d'entre **500 i 1000 anys**, fins a l'arribada de les primeres comunitats agroramaderes al nord-est peninsular. Aquests darrers, arribats a Catalunya, probablement, per **via marítima**, van introduir tot un conjunt de **nous coneixements i tècniques** vinculades a la pràctica de l'agricultura i la ramaderia.

DARRERES EVIDÈNCIES DE CAÇADORS-RECOL·LECTORS A CATALUNYA

Les darreres evidències que tenim de caçadors-recol·lectors a Catalunya són del 7.000 al 6.500 aC i corresponen a algunes comunitats d'un tecno-complex anomenat “**osques i denticulats**” per les seves estratègies de talla.

També es documenten alguns grups a la **Cova del Vidre**, la **Bauma del Serrat del Pont** i la **Cova de Can Sadurní**, entre el 6.400 i 6.000 aC. De la zona del Vallès, però, no es disposa d'indicis d'ocupació tan tardanes.

Els primers grups agroramaders arriben al Mediterrani Occidental al **VI mil·lenni aC**, després d'emprendre un gran viatge marítim des del **Pròxim Orient**, possiblement a causa d'un augment de la població i de la pressió sobre el territori i els seus recursos.

A partir d'una **navegació per les costes mediterrànies**, traslladen amb gran rapidesa l'anomenat “**paquet neolític**” pels territoris, aleshores, en gran part deshabitats.

Tots els elements que conformen aquest “paquet” arriben de manera **simultània** a la península i **revolucionen** les antigues formes de vida. Al territori català, no sembla haver-hi competència, de manera que totes aquestes pràctiques s'instauren amb gran **rapidesa**, sense cap mena de procés adaptatiu aparent.

El terme “**paquet neolític**” es refereix a tot aquell conjunt de canvis i innovacions tècniques que transformen les maneres de viure de les comunitats humanes fa uns 10.000 anys, donant pas al període conegut com a Neolític.

UN VIATGE MOLT RÀPID

Arriben cap a **Portugal**
cap al **5400 aC.**

Arriben a **Ligúria**
(Itàlia) cap al **5800 aC.**

Creixent Fèril

Arriben a **València** cap al **5600 aC.**, on es troben algunes
de les evidències neolítiques peninsulars més antigues.

LES PRIMERES COMUNITATS AGRORAMADERES

Aquests primers grups agroramaders, d'influència predominantment cardial, van assentar-se de manera abundant al voltant del **riu Llobregat**. Des del seu estuari (a Can Sadurní i Freda o Sant Pau del Camp), passant pel Penedès (amb jaciments rellevants com les Guixeres de Vilobí), fins a arribar a la **Depressió del Vallès**. En aquesta darrera zona hi instal·laren, ja a l'inici del Neolític, algun assentament, com ara Can Banús, Can Roqueta II o la Cova del Frare.

Amb la seva arribada, van instaurar al nord-est de la península un nou **sistema econòmic mixt** que combinava l'agricultura i la ramaderia: el **cultiu de cereals i lleguminoses** treballat amb tècniques de guaret amb la **cria d'ovelles, cabres, vaques i**, en menor mesura, **porcs**. La producció resultant es destinava tant al consum com a l'elaboració de productes làctics, com ara el formatge.

Tanmateix, no es va produir una ruptura brusca i absoluta amb les societats anteriors. Les noves pràctiques econòmiques van **coexistir** amb les antigues activitats de caça i recol·lecció, tot i que aquestes van anar perdent protagonisme progressivament. Igualment, malgrat la tendència a abandonar coves a favor de construir establiments a l'**aire lliure**, en alguns casos, encara s'habitaven coves de manera estacional o s'utilitzaven, per exemple, com espais funeraris.

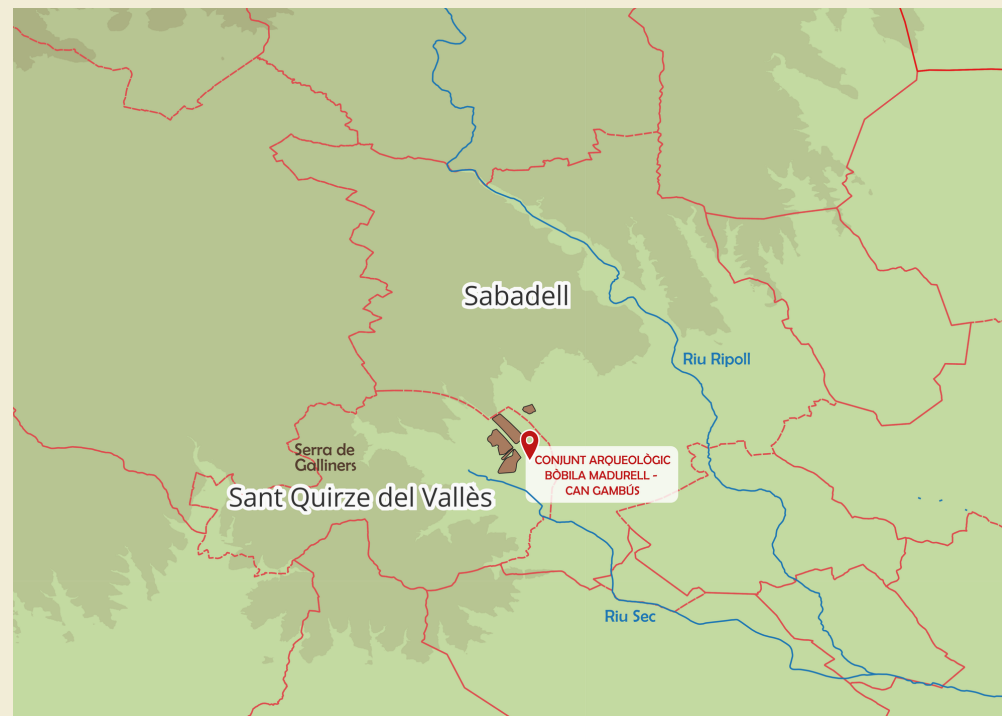
Imatge generada mitjançant Magnific AI

CONSOLIDACIÓ AGRICULTURA

Més tard, a partir del V mil·lenni aC, aquests primers grups agroramaders van expandir-se per la resta del territori i es van instal·lar de manera més **estable** a les **valls i planes de la franja prelitoral**. Aquesta zona els oferia condicions ambientals òptimes per practicar l'agricultura.

En conseqüència, el nombre d'agricultors va augmentar considerablement i la pràctica es consolidà arreu. Entre les noves zones on van arribar, hi destaquen les àrees del **Vallès** adjacents al **riu Ripoll** (les actuals Santa Perpètua de Mogoda, Sabadell, Castellar del Vallès i Sant Quirze del Vallès), on es van instal·lar en **poblats a l'aire lliure**, aparentment **pacífics**, formats per **cabanes** construïdes amb materials peribles.

A **Bòbila Madurell** hi arribaren cap al **4.100 aC**, on van habitar uns 400 anys abans d'abandonar el territori.

LES NECRÒPOLIS I ELS SEPULCRES DE FOSSA

Paral·lelament a les noves **formes d'assentament sedentàries a l'aire lliure**, comencen a aparèixer grans concentracions de **cementeris** i noves pràctiques funeràries a la zona. La quantitat d'enterraments detectada al conjunt Bòbila Madurell-Can Gambús és excepcional dins el panorama català. Les **prop de 175 tombes** recuperades superen àmpliament les de qualsevol altre exemple equiparable de la zona, que tendeixen a oscil·lar al voltant de la desena o vintena d'enterraments com a màxim.

*Bòbila Madurell, fossa 33. Maig 1946.
RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.*

*Bòbila Madurell, fossa 22. Agost 1945.
RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.*

*Bòbila Madurell, fossa 22. Agost 1945. RMB.
Imatge cedida pel GIHSQ.*

LA CULTURA DELS SEPULCRES DE FOSSA

Bòbila Madurell, fossa 22. Agost 1945. RMB.
Imatge cedida pel GIHSQ.

Necròpolis de la Bòbila Madurell. Fossa 31.
Sant Quirze del Vallès, 12 de maig de 1946.
Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

Gran part dels enterraments del Neolític mitjà (4.300 al 3.500 aC) apareguts en territori català segueixen patrons força similars:

Enterraments majoritàriament **individuals**, a l'interior d'estructures excavades en forma de **fosses o cistes**, sovint amb **rics aixovars** funeraris de característiques comparables.

Com a resultat, bona part d'aquestes comunitats han passat a formar part d'un marc cultural que els arqueòlegs han anomenat “**cultura dels sepulcres de fossa**”. Aquesta, presenta similituds amb altres cultures del sud de França (com la Chaséen), d'Itàlia (Vasi a Bocca Quadrata) o de Suïssa (tombes Chamlandes), amb les quals haurien pogut mantenir intercanvis.

El terme ha estat utilitzat recurrentment durant bona part del segle XX per part d'arqueòlegs i prehistoriadors, tot i que amb el pas del temps i el progrés de la investigació ha estat objecte de revisió. Tanmateix, no podem reduir la cultura dels sepulcres de fossa únicament a les seves pràctiques funeràries, sinó que cal entendre-les com a **societats complexes** amb sistemes econòmics basats en l'agricultura i la ramaderia, xarxes d'intercanvi i una organització social pròpia.

Bòbila Madurell, fossa 30. Maig 1946. RMB.
Imatge cedida pel GIHSQ.

Bòbila Madurell, fossa 22. Agost 1945.
Imatge cedida pel GIHSQ.

Cronologia

Història excavacions

Jaciments

Persones

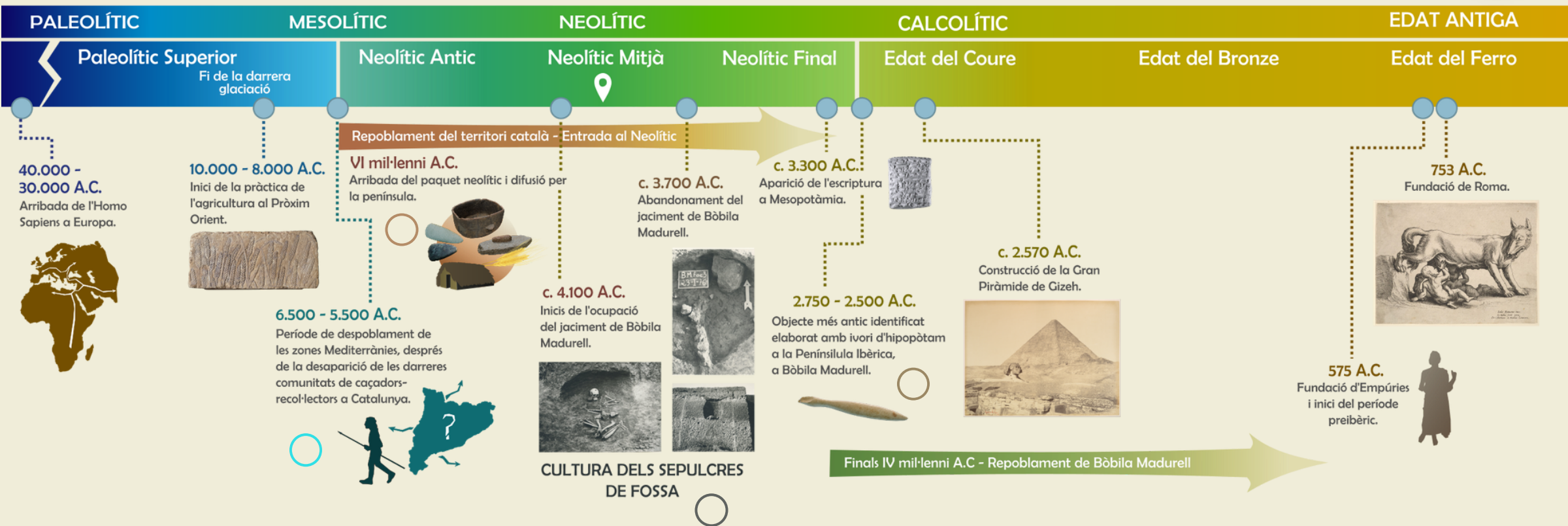
Vida quotidiana i so...

CRONOLOGIA

PREHISTÒRIA

EDAT ANTIGA

Torna a l'inici

Els primers grups agroramaders arriben al Mediterrani Occidental al **VI mil·lenni aC**, després d'emprendre un gran viatge marítim des del **Pròxim Orient**, possiblement a causa d'un augment de la població i de la pressió sobre el territori i els seus recursos.

A partir d'una **navegació per les costes mediterrànies**, traslladen amb gran rapidesa l'anomenat "**paquet neolític**" pels territoris, aleshores, en gran part deshabitats.

Tots els elements que conformen aquest "paquet" arriben de manera **simultània** a la península i **revolucionen** les antigues formes de vida. Al territori català, no sembla haver-hi competència, de manera que totes aquestes pràctiques s'instauren amb gran **rapidesa**, sense cap mena de procés adaptatiu aparent.

El terme "**paquet neolític**" es refereix a tot aquell conjunt de canvis i innovacions tècniques que transformen les maneres de viure de les comunitats humanes fa uns 10.000 anys, donant pas al període conegut com a Neolític.

LA CULTURA DELS SEPULCRES DE FOSSA

Bòbila Madurell, fossa 22. Agost 1945. RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.

Bòbila Madurell, fossa 22. Agost 1945. RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.

Gran part dels enterraments del neolític mitjà (4.300 al 3.500 aC) apareguts en territori català segueixen patrons força similars:

Enterraments majoritàriament **individuals**, a l'interior d'estructures excavades en forma de **fosses o cistes**, sovint amb **rics aixovars** funeraris de característiques comparables.

Com a resultat, bona part d'aquestes comunitats han passat a formar part d'un marc cultural que els arqueòlegs han anomenat “**cultura dels sepulcres de fossa**”. Aquesta, presenta similituds amb altres cultures del sud de França (com la Chaséen), d'Itàlia (Vasi a Bocca Quadrata) o de Suïssa (tombes Chamlandes), amb les quals haurien pogut mantenir intercanvis.

El terme ha estat utilitzat recurrentment durant bona part del segle XX per part d'arqueòlegs i prehistoriadors, tot i que amb el pas del temps i el progrés de la investigació ha estat objecte de revisió. Tanmateix, no podem reduir la cultura dels sepulcres de fossa únicament a les seves pràctiques funeràries, sinó que cal entendre-les com a **societats complexes** amb sistemes econòmics basats en l'agricultura i la ramaderia, xarxes d'intercanvi i una organització social pròpia.

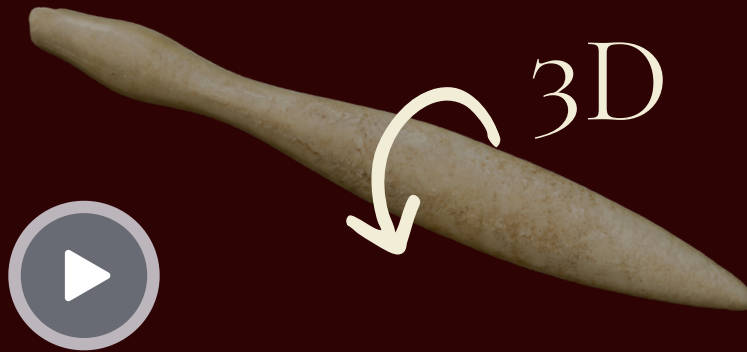

Bòbila Madurell, fossa 30. Maig 1946. RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.

Bòbila Madurell, fossa 33. Maig 1946. RMB. Imatge cedida pel GIHSQ.

MÀNEC D'IVORI D'HIPOPÒTAM

Conservat al Museu d'Història de Sabadell.

S'ha identificat a Bòbila Madurell l'objecte fabricat amb **ivori d'hipopòtam** més antic de la península, un màneg possiblement vinculat amb l'activitat tèxtil datat en l'**edat de coure**.

Sobre l'objecte s'hi poden observar taques de **pigment vermell**.

Llegeix la notícia

LES DARRERES SOCIETATS DE CAÇADORS-RECOL·LECTORS

A Catalunya, abans que arribessin les primeres societats neolítiques d'agricultors i ramaders, el territori l'ocupaven grups mesolítics de **caçadors i recol·lectors**.

Tanmateix, **fa uns 8500 anys**, les evidències d'aquests grups **desapareixen** de gran part de la regió per causes encara no del tot certes. Si bé el fenomen coincideix amb un episodi climàtic fred que hi pogué intervenir, sembla que aquest no en fou el factor determinant.

Amb aquest despoblament, va iniciar un **hiatus** d'entre **500 i 1000 anys**, fins a l'arribada de les primeres comunitats agroramaderes al nord-est peninsular. Aquests darrers, arribats a Catalunya, probablement, per **via marítima**, van introduir tot un conjunt de **nous coneixements i tècniques** vinculades a la pràctica de l'agricultura i la ramaderia.

Història excavacions

Jaciments

Persones

Vida quotidiana i so...

La mort

HISTÒRIA DE LES EXCAVACIONS

1915

Aparició del Servei d'Investigacions Arqueològiques

El **Servei d'Investigacions Arqueològiques**, que va unir professionals i aficionats a l'arqueologia, va permetre el naixement del **Museu de Sabadell**, la institució que promogué les primeres campanyes sobre el territori, com també la investigació i difusió dels seus resultats.

1921

Inici de les excavacions de Vicenç Renom

Amb motiu de l'inici de les obres per construir la **línia de ferrocarril** Barcelona-Sabadell, van aflorar restes arqueològiques que feren iniciar les tasques de prospecció i d'excavacions. Aquestes primeres campanyes foren dirigides per **Vicenç Renom**, un aficionat a l'arqueologia.

Bòbila Madurell. Sitja a la rasa del ferrocarril (1921). Imatges cedides pel Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze.

1921

Amb motiu de les obres del ferrocarril, l'any 1921 es descobreix una sitja iberoromana a la rasa del ferrocarril, que desencadena les posteriors campanyes d'excavació.

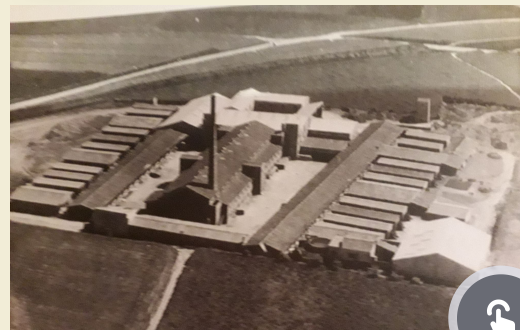

Bòbila Madurell. Sitja a la rasa del ferrocarril (1921). Imatges cedides pel Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze.

1931

Implantació de la Bòbila Madurell

L'any 1931 s'implanta en el territori una **fàbrica d'extracció d'argila**, que va fer aflorar més restes arqueològiques. Entre elles, una gran quantitat d'**enterraments neolítics**. Les troballes tornaren a impulsar treballs arqueològics d'excavació.

Vista aèria de la Bòbila Madurell.
Imatge cedida el GIHSQ.

L'historiador Pere Bosch Gimpera i l'arqueòleg Lluís Pericot García visitant la bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, 1932. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell

Necròpolis de la Bòbila Madurell. Fossa 1. Sant Quirze del Vallès, 14 d'octubre de 1933. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

Necròpolis de la Bòbila Madurell. Fossa 31. Sant Quirze del Vallès, 12 de maig de 1946. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell

Els diaris de Vicenç renom. MHS

Necròpolis de la Bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, 5 d'abril de 1936. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

— 1936

En la imatge s'hi veu, probablement, un peó que treballava a la Bòbila, al costat d'una parella de clots pertanyent a la necròpolis neolítica. Al voltant s'hi poden observar edificacions que formaven part de la Bòbila Madurell i rails per on extreien l'argila.

En els seus diaris d'excavació, Vicenç Renom menciona múltiples vegades la contractació de peons, sovint pagesos, jornalers o treballadors de la Bòbila, a qui els pagava un sou en pessetes per a fer feines d'excavació a mesura que afloraven troballes arqueològiques a la zona.

Parella de clots a la necròpolis de la bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, 23 d'abril de 1936. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell

L'arada cosa d'una 30 centímetres no dona indicis de que pugui trobar-se res. Al matí, que amb el mateix tractor féu llaurar un tros de vinya arrencada d'en front de l'estació foren arrencades varies pedres i teules romanes.

Novembre, 14. - Altre visita al mateix lloc, entre la bòbila Madurell, i la via foren trobades unes pedres de molí. Amb el peu de la vinya d'enfront l'estació vaig practicar una cata fins al tercer ferm, que no donà resultat. Per la tarda fou excavat el lloc de la vinya del peu esmentat fixant una paret que va de E-O perpendicular entre runes de doliums, tegula i imbricis a més de panells o trossos de paviment de picadís.

Un pages veí, d'edat avançada em diu que ell ha vist cultivar aquesta vinya i en el mateix lloc de la cata hi havia arrencat varis fonaments de perets, dient que allí, per haver-ho sentit a dir dels avant-passats, hi havia un casalet emplaçat, anomenat casa del Pla d'en Galf.

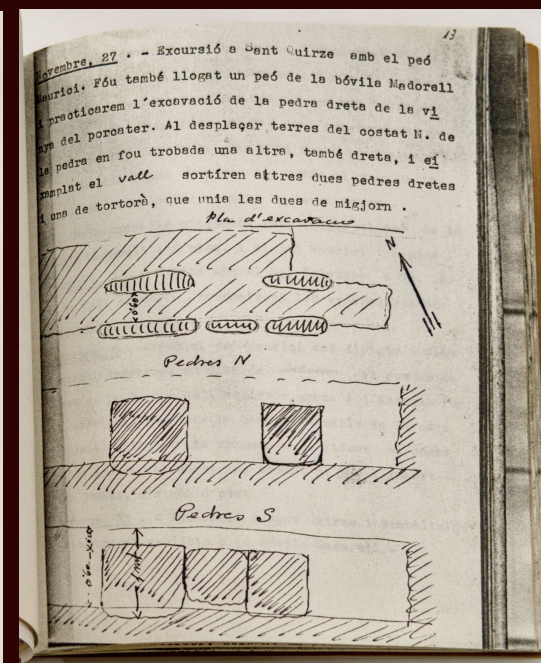
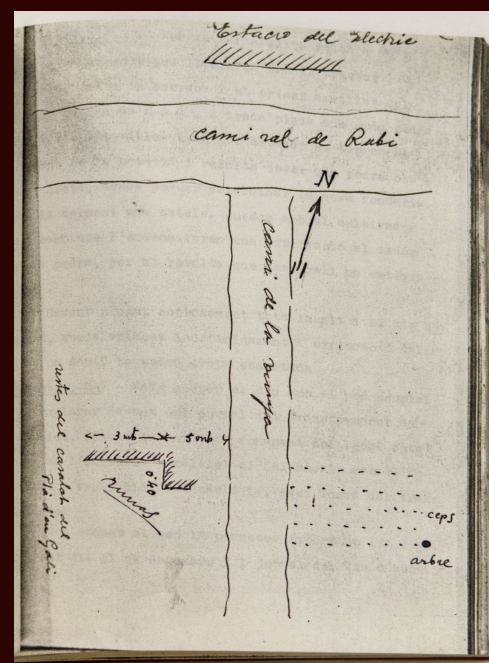
Vaig abonar al peu pels treballs, 5 ptes.

Novembre, 15. - Per la tarda altra volta a Sant Quirze en el camp que llaurarem amb el tractor. Cap al tard, entre la barraca i el primer ametller del triangle que va de E-O, l'arada pinça una gran pedra que resta immòvil. Vaig fer netejar de terres el voltant de la mateixa i resultà ésser una pedra ovalada dreta, sense poder determinar la seva fondria. Sembla talment una estela. Quedem amb el cultivador del camp que l'endemà farem una exploració al redós de la pedra, per si resulta que assenyali un enterrament.

Havent plogut copiosament tota la nit i el dia següent, queda aplaçat indefinidament l'exploració del lloc on sortí la pedra dreta esmentada.

Novembre, 24. - Vaig ocupar el dia amb el peu Maurici per explorar davant del portal del transformador de la Salut, fixant la unió del fonament del local exterior de l'església paral·lel al del mosaic amb el fonament d'ampliació de l'església, avui local del transformador.

Fou abonat al peu 12 pessetes import de 1/2 jornal del dia 11 de setembre i 1 jornal del dia d'avui.

— 1934

Transcripcions de les entrades del 14, 15 i 27 de novembre de 1934 dels diaris d'excavacions de Vicenç Renom, conservats al Museu d'Història de Sabadell. Es refereixen a l'aflorament de vestigis arqueològics en la zona compresa entre la Bòbila Madurell i la via de l'estació.

Portada

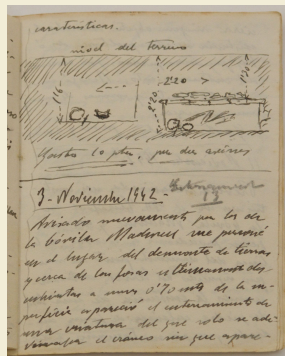
Inici

Neolític

Cronologia

Història excavacions

Jaciments

*Diaris de
Vicenç Renom.
3 de novembre
1942.*

1947

Una gran tasca de salvament

En col·laboració amb l'arqueòleg professional **Serra Ràfols, Vicenç Renom** dugué a terme una gran **tasca de salvament i difusió** del patrimoni recuperat de les nombroses campanyes d'excavació que es dugueren a terme durant aquests anys.

Els diaris de Vicenç renom. MHS

Exploració d'una fossa de la necròpolis de la bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, 1955 ca. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

1955

Sistemització del Neolític a Catalunya

Durant els anys 50 i 60 es produeix una **revisió i actualització** de les aportacions teòriques anteriors. Aquestes permeten vincular la **cultura dels Sepulcres de Fossa**, anteriorment associada de manera errònia amb la cultura d'Almeria, amb l'Europa mediterrània occidental.

Esquelet a la necròpolis de la bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, s.d. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell

1960

ANYS 50-60S

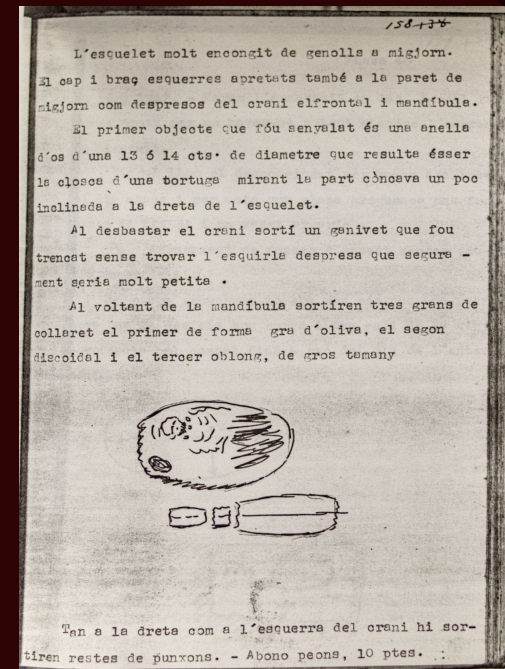
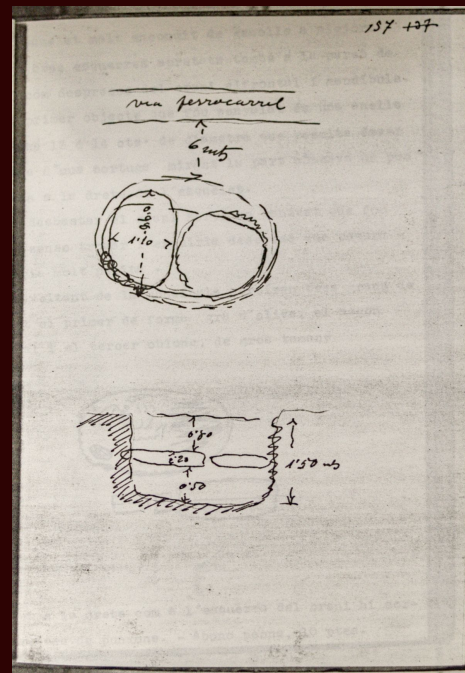
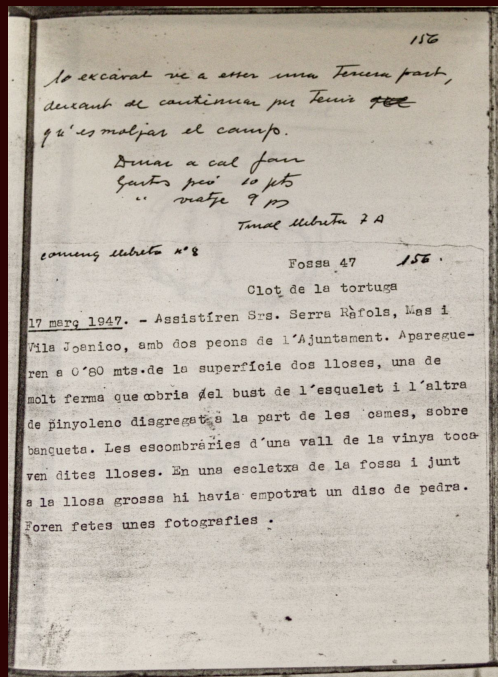
SISTEMITZACIÓ DEL NEOLÍTIC A CATALUNYA

Es reordena el registre arqueològic, s'estudien els materials i es revisen i matisen les cronologies a partir de les primeres datacions amb carboni 14. Tot aquest treball, dut a terme per arqueòlegs professionals permet desenvolupar noves conclusions sobre l'economia, el món funerari o la societat dels sepulcres de fossa. La participació del recent creat Institut d'arqueologia i prehistòria (1959) també fou de gran importància per aquests avenços.

1955 ———
SISTEMITZACIÓ
DEL NEOLÍTIC
A CATALUNYA

Exploració d'una fossa de la necròpolis de la bòbila Madurell. Personatges: Josep Maria Marcet i Coll (alcalde), Elías Serra Ràfols (arqueòleg) i Vicenç Renom Costa (arqueòleg). Sant Quirze del Vallès, 1955 ca. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

1947

Transcripcions de l'entrada del 19 de maig de 1947 dels diaris d'excavacions de Vicenç Renom, dipositats al Museu d'Història de Sabadell.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

1970

1980

Treballs de camp i conscienciació

Amb les noves obres d'infraestructura viària, aquesta vegada per la construcció de l'**autopista** entre Barcelona i Terrassa (1974-1975), es van dur a terme noves campanyes d'excavació. Hi treballaren dos grups diferents en dues etapes: primerament, arqueòlegs del **Museu d'Història de Sabadell** (1974-1975) i, posteriorment, un equip de l'**Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona** (1975-1984).

Així mateix, les noves tècniques i metodologies van revolucionar la recerca sobre el jaciment i van obrir la porta a **noves interpretacions**. S'estén l'ús de datacions per carboni 14 i es desenvolupen estudis de fauna i l'anàlisi de grans carbonitzades.

Bòbila Madurell (1976). Imatge cedida pel GIHSQ

Dos arqueòlegs treballant durant una campanya d'excavacions a la Bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, 1987-1988. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

Bòbila Madurell (1978). Imatge cedida pel GIHSQ

Bòbila Madurell (1977). Imatge cedida pel GIHSQ

Bòbila Madurell (1977). Imatge cedida pel GIHSQ

Portada

Inici

Neolític

Cronologia

Història excavacions

Jaciments

1987

Excavacions d'urgència

El punt d'inflexió en l'estudi del jaciment de Bòbila Madurell foren les **excavacions d'urgència** realitzades el **1987**, amb motiu de l'inici de les obres urbanístiques del **pla d'ordenació “Mas Duran-Can Feu”**, per la construcció d'un **polígon industrial i una àrea residencial**.

Davant el **conflicte d'interessos** que provocà la troballa de restes arqueològiques a mesura que començaven els moviments de terres, es va haver de dur a terme un **treball coordinat d'urgència** entre la promotora i els arqueòlegs del Servei d'Arqueologia de la Generalitat. Aquests darrers es vieren obligats a treballar amb **mitjans molt reduïts i ritmes exhaustius** durant tot un any, però s'aconseguí culminar la campanya amb la documentació de 15 estructures a Bòbila Madurell i prop d'unes 130 a Can Feu.

J.A.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

Es continuen les excavacions als sectors de **Mas Duran i Can Feu**, on també es trobaren vestigis arqueològics rellevants vinculats a la cultura dels sepulcres de fossa.

1991

*Sector Bobila Madurell-Can Feu ASQV.
Imatge cedida pel GIHSQ.*

2003

*Sector Bobila Madurell-Can Feu ASQV.
Imatge cedida pel GIHSQ.*

2006

Entre 2003 i 2006 es duen a terme excavacions als sectors de **Can Gambús 1 i 2**, situats a 1 km de Bòbila Madurell.

[Torna a l'inici](#)

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

Vista aèria 1970 amb la Bòbila. Ima...

LA TRANSFORMACIÓ DEL TERRITORI

Des de la seva ocupació prehistòrica, el jaciment ha patit nombroses i intenses **transformacions**. Entre elles, múltiples processos de desforestació, intensificació del conreu, remocions a gran escala, urbanitzacions del territori i l'establiment d'àrees industrials, com ara la Bòbila Madurell, o infraestructura viària en diverses zones arqueològiques.

Tots aquests processos han dificultat, històricament, el treball dels arqueòlegs a la zona, alhora que han provocat la destrucció d'evidències materials arqueològiques i han condicionat l'estat en què ens han arribat diverses estructures excavades al llarg dels anys.

[Jaciments](#)[Persones](#)[Vida quotidiana i so...](#)[La mort](#)[De Sant Quirze al m...](#)

ELS JACIMENTS

El jaciment que coneixem amb el nom de **Bòbila Madurell** comprèn una àrea de gran extensió, d'unes **20 hectàrees**, entre la **carena del Serrat de Can Feu** i el **Torrent de la Taula Rodona**, i des de la **via dels FGC** fins a l'**avinguda Arraona**.

Es tracta d'un assentament emplaçat en una **àrea privilegiada** de la **Depressió del Vallès**, en l'encreuament de diferents vies de comunicació. La vall on es troba, dins la **conca del Riu Ripoll** i la **riera de les Arenes**, gaudeix d'un **clima mediterrani subhumit** i un **relleu suau** que afavoreixen la pràctica de l'agricultura i la ramaderia. També es beneficià de l'**abundància d'aigua dolça** i la presència d'**ecosistemes diversificats** a curta distància, d'on les comunitats assentades podien obtenir els recursos necessaris per a la subsistència.

Un o diversos jaciments?

UN O DIVERSOS JACIMENTS?

La zona excavada és molt àmplia i allò que actualment identifiquem com a jaciment neolític de Bòbila Madurell és complex. En el seu moment, durant les excavacions d'urgència de 1987, es va prendre la decisió d'identificar tots els jaciments prehistòrics de la zona amb el terme Bòbila Madurell, de cara al reconeixement internacional. D'aquesta manera, es van **unificar** els diferents jaciments situats als terrenys de **Mas Duran** o de **Can Feu** amb aquell situat on es trobava l'antiga **fàbrica de la Bòbila Madurell** i la zona dels **Ferrocarrils**.

Foto aèria de la zona, amb els diferents jaciments

A aquests se li afegeixen els sectors de **Can Gambús**, a només 1 km de la Bòbila. Excavats entre 2003 i 2006, alberguen una gran necròpolis que semblen pertànyer a la mateixa comunitat neolítica que Bòbila Madurell, a causa de la proximitat geogràfica i les similituds en la dieta i organització social.

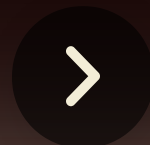
Persones

Vida quotidiana i so...

La mort

De Sant Quirze al m...

Abandonam >

LES PERSONES

Les condicions de vida de la població eren generalment bones i els individus gaudien d'un **bon estat de salut**. La majoria de les persones enterrades eren adults d'entre 26 i 45 anys i s'estima que gairebé la meitat de la població superava els **35 anys**. S'ha documentat, fins i tot, alguns casos d'homes que van arribar fins als 60 anys. Les dones, en canvi, podien tenir una esperança de vida lleugerament inferior, probablement relacionada amb la seva condició de mares.

L'estatura de les persones enterrades a Can Gambús 1, totes adults de més de 18 anys, s'estima en uns 160 cm pels homes i 154 cm per les dones.

 Torna a l'inici

[← Persones](#)[Vida quotidiana i so...](#)[La mort](#)[De Sant Quirze al m...](#)[Abandonament](#)

VIDA QUOTIDIANA

LA DIETA

La dieta dels habitants de Bòbila Madurell estava basada en recursos terrestres. Dominaven el **blat i l'ordi**, els cereals més habituals en la península durant el Neolític, però també era important el consum de **llegums**.

⋮..... La pràctica de l'**agricultura**, duta a terme tant per homes com per dones, fou de gran importància econòmica per aquestes societats. S'han trobat diverses **eines** emprades per la collita i **molins de pedra** destinats a moldre els grans de blat, ordi i cereals, amb l'objectiu de transformar-los en productes aptes pel consum.

Reconstrucció d'un molí
de pedra neolític

La comunitat de Bòbila Madurell també consumia **carn**, obtinguda de la **ramaderia**, i productes **làctics** derivats de la llet, com el formatge. En canvi, a diferència d'altres períodes, no sembla que els productes marins o d'aigua dolça fossin un component habitual de la dieta.

Imatge generada
mitjançant Magnific AI

MODEL 3D D'UN MOLÍ

Part passiva del molí

Part activa del molí

3D

*Conservat al Museu
d'Història de Sabadell.*

Molí de mà utilitzat per moldre cereals. Era una eina essencial per transformar el blat en aliments derivats. Es feia lliscar la pedra superior (part activa) sobre la inferior (part passiva), on es col·locava el gra.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

FAUNA I PAISATGE

El **paisatge** neolític del Vallès estava dominat pel **roure**, tot i que també s'hi documenta **màquia** termòfila i, en menor mesura, **pins i alzines**. Tanmateix, l'impacte de les pràctiques d'agricultura i ramaderia sobre l'entorn podria haver provocat un **esgotament progressiu de les terres**. Per obrir clarianes destinades a zones mixtes de cultiu i pastura es duia a terme un procés de **desboscament** al voltant del jaciment mitjançant la **tala d'arbres**.

Les primeres comunitats agrícoles també consumien una gran varietat de **fruits i plantes silvestres** que recol·lectaven i, en algunes ocasions, també utilitzaven les seves fibres per elaborar **cordes i teixits**.

Els animals domèstics que predominaren foren els **bovins**, les **ovelles i cabres** i, en menor mesura, els **porcs**. Un cop assolien el seu pes òptim, se sacrificaven els exemplars adults per tal d'obtenir carn per al consum. També és probable que es fessin servir les vaques per a tasques agrícoles i de **tracció**.

Imatge generada mitjançant ChatGPT

DESTRAL DE PEDRA

Conservada al Museu d'Història de Sabadell.

El **poliment de la pedra** fou una de les grans innovacions tècniques que arribaren amb l'agricultura, però fins al neolític mitjà no és habitual encara trobar eines de pedra polida.

Al conjunt Bòbila Madurell i Can Gambús s'hi han trobat 65 eines polides i bisellades, especialment destrals i aixes, tant en contextos domèstics com a l'interior de sepulcres.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

ACTIVITATS QUOTIDIANES I DE PRODUCCIÓ

A banda de l'agricultura i la ramaderia, els habitants de Bòbila Madurell desenvoluparen moltes altres activitats de producció als espais adjacents a les estructures on habitaven. Entre elles, el **treball de la fusta** es duia a terme mitjançant **aixes i destrals** i incloïa tant la tala d'arbres com treballs de fusteria específics.

Alguns usos de la fusta resultant d'aquests treballs haurien estat l'elaboració de **mànecs** per a estris i l'elaboració de possibles **caixes o revestiments** per als sepulcres, d'entre molts altres.

També era rellevant el **treball de les pells animals**, un procés format per diferents tasques:

1. **Descarnament** de l'animal,
2. **Processament de les pells** mitjançant l'ús de rascadors i altres instruments,
3. **Elaboració** de productes derivats.

3D

3D

DESTRAL ALPINA

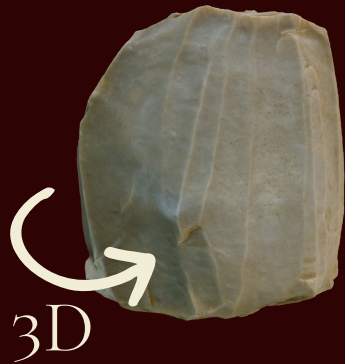

Tot i que la majoria de les destrals trobades es confeccionaven amb pedres de procedència local, aquesta destral estava confeccionada amb jade, un material que s'importava de la zona dels Alps a través de les xarxes d'intercanvi.

Destral alpina de jade. Conservada al Museu d'Història de Sabadell.

Les eines emprades pel treball de la fusta, més enllà de confeccionar-se, sovint requerien processos de reparació, a causa del desgast.

NUCLI DE SÍLEX MELAT

Un nucli de sílex melat era un bloc d'aquest material preparat per extreure'n làmines o ascles amb vores tallants per mitjà de la tècnica de talla. Més tard, aquestes làmines es transformaven en eines indispensables per la vida quotidiana, com ara ganivets, rascadors o puntes de fletxa.

Conservat al Museu d'Història de Sabadell.

Objectes extrets de l'excavació de la Bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, s.d. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

Nucli de sílex melat al costat d'una punta de fletxa elaborada a partir d'ell.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

VIDA SOCIAL

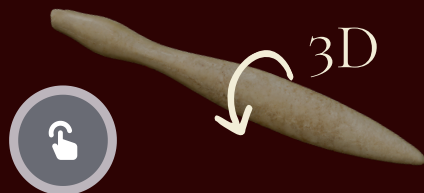
L'estudi de les tombes i els aixovars funeraris de Bòbila Madurell i la necròpolis de Can Gambús deixen entreveure que no tots els habitants tenien el mateix **estatus social** dins de la comunitat. Les diferències en la riquesa dels aixovars i el tipus i la magnitud de les seves sepultures (i, per tant, del temps dedicat a construir-les) suggereixen l'existència d'una certa **jerarquia**.

Les diferències observades vinculades a l'edat i el sexe dels individus enterrats apunten cap a una probable diferenciació de rols i **divisió sexual del treball** dins la comunitat.

Com que els individus eren enterrats amb les eines i objectes que els pertanyien en vida, d'ells podem deduir a quin tipus de treball es dedicaren.

RASCADORS, TREBALL DE PELLS I ACTIVITATS ARTESANALS

Els rascadors i altres instruments d'os i pedra vinculats al treball de pells, cuirs i teixits eren associats amb les **dones**, el que sembla indicar que es dedicarien a **activitats artesanals i de manufactura secundària**.

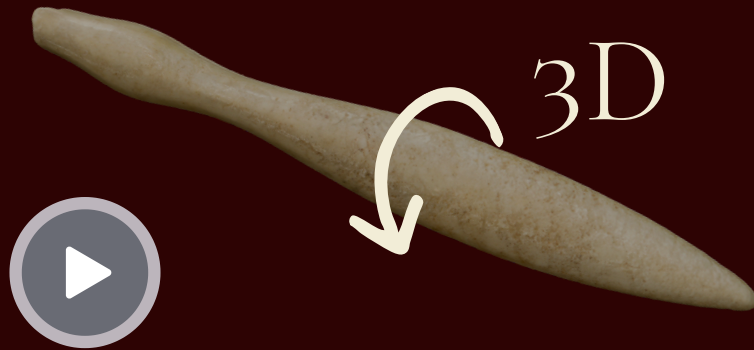
OBTENCIÓ DE RECURSOS PRIMARIS

Els **homes** eren sovint enterrats amb destrals o aixes (vinculades al prestigi i posicions de poder), nuclis i làmines de sílex amb què elaboraven projectils, i altres eines destinades al descarnament d'animals.

Això sembla indicar que es dedicarien a activitats vinculades amb l'**obtenció de recursos primaris** i, també, potser, amb els intercanvis a llarga distància amb altres comunitats.

[🏠 Torna a l'inici](#)

MÀNEC D'IVORI D'HIPOPÒTAM

Conservat al Museu d'Història de Sabadell.

S'ha identificat a Bòbila Madurell l'objecte fabricat amb ivori d'hipopòtam més antic de la península, un màneg possiblement vinculat amb l'activitat tèxtil. Data d'una època posterior, durant la segona ocupació de Bòbila Madurell: l'edat de coure.

Sobre l'objecte s'hi poden observar taques de pigment vermell.

Llegeix la notícia

DESTRAL ALPINA DE SERPENTINITA

Destral de serpentinita, un mineral de color verdós que s'obtenia de la zona dels Alps, a través de la xarxa d'intercanvis. Conservada al Museu d'Història de Sabadell.

< Persones

Vida quotidiana i so...

La mort

De Sant Quirze al m...

Abandonament >

LA MORT

LES SEPULTURES

S'han trobat prop de **170 sepultures** entre el conjunt sepulcral de Bòbila Madurell i la necròpolis de Can Gambús 1. El **patró d'enterraments** de moltes d'elles és molt similar, característica de la **cultura dels sepulcres de fossa** del Neolític mitjà català:

La majoria de les tombes eren **individuals** (contenien una sola persona) i corresponien a **enterraments primaris**, és a dir, el cos era dipositat directament al lloc del seu enterrament definitiu.

S'ha trobat un nombre similar d'**homes i dones** enterrats, però només la zona de Bòbila Madurell presenta sepultures d'individus menors de 18 anys.

Un cop traslladat el mort, les cambres eren **segellades** fos amb lloses de gran envergadura o amb capes de cobertura orgànica, com ara pells, fusta o naturalesa vegetal, segons el tipus de tomba. D'aquesta manera, l'espai inhumat quedava segellat i es mantenia buit de terra.

Com era una sepultura?

*Bòbila Madurell,
fossa 22. Agost 1945.
RMB. Imatge cedida
pel GIHSQ.*

*Bòbila Madurell,
fossa 30. Maig 1946.
RMB. Imatge cedida
pel GIHSQ.*

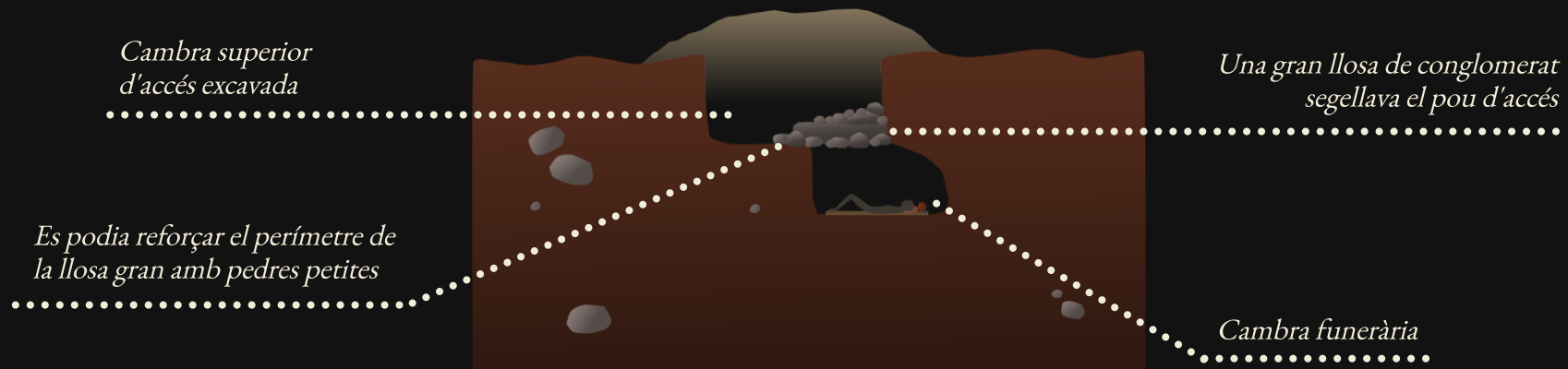

COM ERA UNA SEPULTURA?

Tot i que l'estil i estructura de les tombes és variable, bona part d'elles estan formades per una **cambra superior rectangular** excavada en el sòl i una **cambra funerària inferior**, on es dipositava el cos. De vegades, totes dues apareixen connectades per mitjà d'un **pou d'accés**.

Pel que fa a les dimensions, les més monumenrals podien arribar als 4 metres de longitud, 3 m d'ample i fins 2,4 m de profunditat.

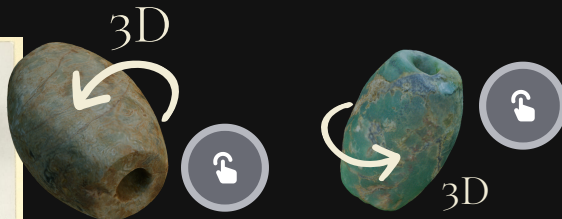
Reconstrucció d'una estructura funerària monumental, basada en la reconstrucció proposada per Roig, Coll et al. (2010)

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

EL RITUAL D'ENTERRAMENT

Per dur a terme l'enterrament dels morts, calia primer **preparar** tant la sepultura com el cos. Sembla que els cadàvers eren **embolicats** amb algun tipus de teixit, roba o mortalla i se'ls enterrava amb algun tipus de calçat o embenatge que els protegís els peus.

Els elevaven el cap lleugerament, per mitjà d'algun suport recobert de pell o tela, a mode de **coixí**, i els cossos eren sovint decorats amb **ornaments de variscita**, com ara collars i denes soltes o cosides. Existeix la possibilitat que es realitzés algun tipus de pràctica amb pintura corporal. En alguns cranis s'han trobat agulles o punxons d'os en contacte amb aquest, que tindrien algun tipus de relació amb el pentinat del mort.

Collaret i còdols extrets de l'excavació de la Bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, s.d. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

Crani neolític trobat a la necròpolis de la Bòbila Madurell. Sant Quirze del Vallès, abans de 1959. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell

Un cop acabats els preparatius, el cos es duia i posicionava a la **cambra mortuòria**, probablement en algun tipus de **suport o contenidor** de fusta (com ara taüts o cofres) o sac.

Alguns d'aquests dipòsits es recobrien amb **teixits o pells** i s'emplaçaven bancs o altres tipus de suports per rebre els aixovars o el cadàver, evocant, en conjunt, un **espai habitable**.

DENA DE VARISCITA

*Conservada al Museu
d'Història de Sabadell.*

S'han trobat denes en la meitat superior dels cossos enterrats, principalment sobre el coll i pit, el que suggereix la presència de collars o pectorals ornamentals, però no a la zona del cap.

DENA DE VARISCITA

Conservada al Museu d'Història de Sabadell.

[Portada](#)[Inici](#)[Neolític](#)[Cronologia](#)[Història excavacions](#)[Jaciments](#)

L'INTERIOR DE LES SEPULTURES

Dins la sepultura, la majoria dels cossos s'orientaven cap al nord-est i el sud-oest i eren col·locats en posició de **decúbit supino**: amb la cara amunt i reposant sobre l'esquena. Se'ls **elevava els genolls**, flexionant-los les cames, i els braços quedaven esteso o lleugerament flexionats al llarg del cos. En alguns casos, el cadàver subjectava algun objecte amb les mans fet amb materials que no s'han conservat.

S'ha trobat una gran quantitat d'**estris i objectes** acompanyant els cadàvers dins les tombes. Les persones eren enterrades amb elements d'ornamentació personal i objectes que els pertanyeren en vida, tot i que sense desgastos severs. Entre ells, nuclis i làmines de sílex, punxons i agulles d'os, molins de pedra, denes i joies de variscita, destrals i altres eines de pedra polida, recipients ceràmics o, inclús, restes d'animals. De fet, es creu que es podrien **sacrificar** vaques com a part d'ofrenes funeràries o de cara a la celebració de possibles vinculats amb els enterraments.

Es creu que aquest tipus d'ofrenes funeràries tindrien algun tipus de **valor simbòlic** i podrien estar vinculats amb una projecció de poder. A vegades, els objectes que componien l'**aixovar funerari** es recobrien amb algun tipus de suport o es guardaven dins de recipients.

Necròpolis de la Bòbila Madurell. Fossa 31. Sant Quirze del Vallès, 12 de maig de 1946. Autor: desconegut/ Arxiu Històric de Sabadell.

Els cossos anaven acompanyats d'un **aixovar funerari** simbòlic, compost per aquells objectes que els pertanyeren en vida.

[🏠 Torna a l'inici](#)

CERÀMICA

*Plats i vasos extrets de l'excavació de la Bòbila Madurell.
Sant Quirze del Vallès, s.d. Autor: desconegut/ Arxiu
Històric de Sabadell.*

Conservat al Museu d'Història de Sabadell.

La **ceràmica** i, concretament, els **vasos de boca quadrada** són un exemple de la **difusió de coneixements tècnics entre cultures** i comunitats llunyanes durant el neolític mitjà. Els vasos de boca quadrangular trobats en les tombes de Bòbila Madurell guarden grans similituds amb els provinents de cultures del nord d'Itàlia, entre la Ligúria i el Vènet.

[← Persones](#)[Vida quotidiana i so...](#)[La mort](#)[De Sant Quirze al m...](#)[Abandonament](#)

DE SANT QUIRZE VERS EL MÓN

Lluny de tractar-se d'una comunitat aïllada, els habitants de Bòbila Madurell i Can Gambús formaven part d'una **extensa xarxa de contactes i intercanvis** que connectava l'assentament amb altres grups del **Mediterrani**, dels **Pirineus** i, fins i tot, dels **Alps**.

Es creu que Bòbila Madurell fou un assentament clau i pròsper econòmicament que funcionà com a **centre de redistribució** dins d'aquesta xarxa d'intercanvis.

MEDITERRANI - MATERIALS EXÒGENS

En retorn, importaven materials del **migdia francès** i la **zona alpina**, com ara **sílex bedulià** (també anomenat sílex melat, pel seu característic color); **estris i destrals** confeccionats amb **nefrita**, **jadeïta**, **epidiorita**, **eclogita**, **seprentinita**, i **obsidiana** provinent de zones volcàniques, com **Sardenya**.

Destral alpina de jade

Nucli de sílex melat

Materials conservats al Museu d'Història de Sabadell.

GAVÀ - VARISCITA

Durant el Neolític Mitjà, la comunitat de Bòbila Madurell obtenia variscita del **complex miner de Gavà**. La **variscita** és un mineral verd amb què elaboraven **joies i ornaments** que, juntament amb altres productes com coralls i sal, s'intercanviaven amb comunitats externes.

Dena de variscita

Dena de variscita

Conservades al Museu d'Història de Sabadell.

[Persones](#)[Vida quotidiana i so...](#)[La mort](#)[De Sant Quirze al m...](#)[Abandonament](#)

L'ABANDONAMENT DEL JACIMENT

A finals del Neolític Mitjà, bona part d'aquests assentaments foren **abandonats**, després que les seves comunitats experimentessin **canvis en l'organització econòmica i social**. Pot ser que la intensificació de l'agricultura i la ramaderia a la zona causessin un esgotament progressiu dels sòls, obligant les comunitats a **emigrar**.

Bòbila Madurell no es va tornar a ocupar fins a finals del IV mil·lenni aC, una ocupació que es va allargar durant l'edat de bronze i l'època romana. No obstant això, la quantitat de materials arqueològics trobats d'aquest període és força més reduït que el conjunt de materials del Neolític mitjà.

[🏠 Torna a l'inici](#)